

بررسی روش‌های آموزش حجاب به دختران

حجت‌الاسلام والمسلمین محمد سبحانی‌نیا*

قال علی عليه السلام: «إِنَّ لِلْقُلُوبِ شَهْوَةً وَإِقْبَالَ وَإِدْبَارًا، فَأَتْوَهَا مِنْ قِبَلِ
شَهْوَتِهَا وَإِقْبَالِهَا، فَإِنَّ الْقَلْبَ إِذَا أُكْرِ عَمِيَ»^۱.

مقدمه

در سالیان اخیر حجاب و پوشش زنان به عنوان موضوعی دارای حساسیت دینی و اجتماعی، مورد توجه اندیشمندان و متولیان فرهنگ بوده است. این حساسیت بیانگر آن است که مسئله بدحجابی، امروزه به عنوان یک آسیب جدی اجتماعی قابل بررسی است و پژوهش در این خصوص از اهمیت بسیار بالایی برخوردار است. متأسفانه وضعیت حجاب در مناطقی از کشور به شکل غیر قابل تحمل درآمده و به گونه‌ای است که همه دلسوزان جامعه را به واکنش واداشته است. بررسی‌ها نشان می‌دهد غالب بدحجابی‌ها از روی عناد و مخالفت با احکام اسلامی نیست؛ بلکه از ناآگاهی بیشتر این افراد نشأت می‌گیرد. به نظر می‌رسد خلأ کنونی، ضعف و فقر تئوریک و عدم نظریه‌پردازی درباره حجاب اسلامی و ابعاد و مسائل جدید آن، به پدیده بدحجابی دامن زده است. سخنان ارزشمند مقام معظم رهبری مدظله‌العالی، در این باره بسیار الهام‌بخش و کارگشا است؛ آنجا که فرموده است: «خیلی از خانم‌ها، متدین و مسلمانند و به انقلاب عقیده دارند، ولی مسئله حجاب برای آنان روشن

* عضو هیئت علمی دانشگاه کاشان.

۱. محمد بن حسین شریف الرضی، نهج‌البلاغه، حکمت ۱۹۳؛ «دلها را میلی است و روی آوردنی و پشت‌کردنی، پس دلها را آن‌گاه به کار گیرید که خواهان است و روی در کار؛ چه دل اگر به ناخواه به کاری وادار شود، کور گردد».

نیست. حرفی ندارند، حجاب را رعایت می‌کنند؛ اما واقعاً حجاب در ذهن آن‌ها سؤال و مسئله است، باید به این‌ها پاسخ داده شود.^۱

یکی از دغدغه‌های مهم خانواده‌های مذهبی، چگونگی آشنایی دختران کوچک‌شان با حجاب است؛ موضوعی که مرز بسیار باریکی دارد و اگر با دقت رفتار نکنیم، ممکن است فرزندمان برای یک عمر از حجاب دلزده شود. گسترش فرهنگ حجاب، بدون توجه به انگیزه‌های درونی و پایه‌های اعتقادی افراد و تنها با بهره‌گیری از اهرم زور و اجبار امکان‌پذیر نیست و اگر افراد به اقتضای شرایط و با اثرپذیری از عوامل اجبارکننده تن به حجاب دهند، این امر بقا و دوامی نخواهد داشت و با تغییر شرایط و برطرف شدن عوامل اجبارکننده، حجاب را کنار خواهند گذاشت. اگر چه استفاده از مکانیزم الزام و اجبار، از سرعت بالایی برای حصول به نتیجه برخوردار است؛ ولی اگر با مکانیزم‌های شناختی و هنجاری همراه نشود، ثبات کمتری خواهد داشت. امام علی علیه السلام پیوسته بر این امر تأکید می‌ورزید که کار و مسئولیت باید با میل و علاقه شخصی انجام شود. از این رو ایشان از ایجاد فضای اکراه و اجبار در کار به شدت پرهیز می‌کرد و هرگز به روش‌های مستبدانه متوسل نمی‌شد؛ چنانکه می‌فرمود: «وَلَيْسَ لِي أَنْ أُحْمِلَكُمْ عَلَى مَا تَكْرَهُونَ»^۲ مرا نرسد که شما را به چیزی وادارم که ناخوش می‌انگارید.

آن حضرت در سفارشی والا فرموده است: «إِنَّ لِلْقُلُوبِ شَهْوَةً وَإِقْبَالَاً وَإِدْبَاراً، فَأَتَوْهَا مِنْ قِبَلِ شَهْوَتِهَا وَإِقْبَالِهَا، فَإِنَّ الْقَلْبَ إِذَا أُكْرِهَ عَمِي؛^۳ دل‌ها را میلی است و روی آوردنی و پشت کردنی. پس دل‌ها را آن‌گاه به کار گیرید که خواهان است و روی در کار؛ چه دل اگر به ناخواه به کاری وادار شود، کور گردد».

در این نوشتار مهم‌ترین روش‌های آموزش حجاب به دختران، به اختصار بیان می‌شود.

۱. توجه به محبت خداوندی

برخی والدین در تربیت دینی کودکان، از روش انذار و تهدید استفاده می‌کنند. برای

۱. جمعی از نویسندگان، مجموعه مقالات کنگره اسلام و زن، ص ۲۴ و ۲۵.

۲. محمد بن حسین شریف الرضی، نهج البلاغه، خطبه ۲۰۸.

۳. همان، حکمت ۱۹۳.

مثال به فرزند خود می‌گویند: «جایگاهت جهنم است» یا «اتفاق بدی برایت می‌افتد». این در حالی است که در دین اسلام انذار و تبشیر در کنار یکدیگر هستند. تهدید، تنبیه، ارعاب، ندامت و سرزنش‌های پی‌درپی، اثر معکوس دارد؛ چنانکه امیرالمؤمنین علیه السلام فرموده است: «الإفراط في الملامة يُشَبُّ نارَ اللّجاجة؛^۱ زیاده‌روی در سرزنش، آتش لجاجت را شعله‌ور می‌کند». اگر حجاب با زیبایی و همراه با عشق و رحمت بیکران خداوند به بندگانش طرح شود، جوانان آن را بهتر می‌پذیرند. مادری می‌تواند در تربیت دینی فرزندش موفق باشد که وقتی درباره چرایی حجاب مورد سؤال قرار می‌گیرد، به زیبایی آن را خواسته الهی مطرح کند؛ به گونه‌ای که فرزند باور داشته باشد خداوند ناظر رفتارش است و جز خیر و نیکی برای او نمی‌خواهد. بنابراین باید فرزندان را از کودکی با صفات زیبای خداوند آشنا کرد.

۲. گفتمان‌سازی (تبیین فلسفه حجاب)

فرهنگ و تمدن مغرب زمین در دهه‌های اخیر، با بهره‌گیری از رسانه‌های فراگیر و اثرگذار خود، دیدگاه غرب درباره زن و خانواده را به گفتمان حاکم بر جهان تبدیل کرده و نظام معنایی به هم پیوسته ایجاد نموده است. در این گفتمان، زن از انسانی با ویژگی‌های متعالی به کالای جنسی و ابزاری برای عرضه و فروش هر چه بیشتر کالاهای تولیدی شرکت‌های بزرگ ملی و فراملی بدل شده است. در چنین فضایی، ضرورت گفتمان‌سازی در حوزه زن و خانواده بر اساس دیدگاه اسلامی روشن می‌شود. رهبر فرزانه انقلاب مدظله‌العالی، با اشاره به ضرورت گفتمان‌سازی در این حوزه فرموده است: «گفتمان يك جامعه، مثل هواست، همه تنفسش می‌کنند؛ چه بدانند، چه ندانند، چه بخواهند، چه نخواهند. باید این گفتمان‌سازی انجام بگیرد».^۲ باید گفتمان خانواده‌گرایی در برابر فردگرایی، تقویت و بر جامعه مسلط شود. ایجاد تحول در زمینه عفاف و حجاب، مستلزم شکل‌گیری و راه‌اندازی شبکه معنایی خانواده‌گراست؛ زیرا ارزش‌های خانوادگی، پیوندهای خانوادگی و عفت، ذیل گفتمان خانواده‌گرایانه تولید می‌شود. گفتگوی علمی با کودکان و نوجوانان در حد

۱. عبدالواحد بن محمد تمیمی آمدی، *غرر الحکم و درر الکلم*، ص ۹۴.

۲. بیانات در سومین نشست اندیشه‌های راهبردی، ۱۳۹۰/۱۰/۱۴.

فهم و درک آن‌ها و تبیین فلسفه حجاب و پیامدهای آن از طریق مهارت گفتگوی چهره‌به‌چهره یا قصه و فیلم یا شعر موجب به کمال رسیدن آگاهی آن‌ها از حجاب می‌شود؛ به گونه‌ای که از آن به بهترین وجه دفاع و پاسداری کنند.

نسل جوان امروز دیگر احکام شرع را بر اساس تعبد محض نمی‌پذیرد و در پی دانستن فلسفه و چرایی این احکام است. اگر والدین بخواهند عفاف در وجود فرزندان نهادینه شود، باید مزایا و فواید عفاف و پاکدامنی را به آن‌ها بیاموزند و چرایی این کار را به زبان ساده برایشان تبیین کنند. بنابراین خانواده‌ها و رسانه ملی باید توجه خاص و ویژه‌ای به این موضوع و فلسفه متعالی لزوم رعایت حجاب و عفاف در برابر جنس مخالف داشته باشد و آن را به خوبی برای آنان تبیین کنند. در این خصوص می‌توان از کتاب *مسئله حجاب* استفاده کرد.

اظهارات ۸۰ درصد جمعیت ۵۰۰ نفری بانوان کم‌حجاب که در پژوهشی شرکت کرده بودند، گویای بی‌اطلاعی آن‌ها از فواید و آثار پوشیدگی و پیامدهای ناپوشیدگی به عنوان اصلی‌ترین عامل کم‌حجابی ایشان است؛ اگر چه انگیزه‌های دیگری نیز در رفتار آنان تأثیر داشته است.^۱ برخی دختران بی‌تفاوت به حجاب، از خانواده‌های مذهبی هستند که مادران در توجیه و تربیت آنان موفق نبوده‌اند. در نظرخواهی از این مادران، آن‌ها گفته‌اند با وجود اعتقاد به خوبی حجاب، نتوانسته‌اند دلایل قانع‌کننده‌ای برای فرزندان‌شان بیاورند.^۲

بر اساس تجربه، انسان‌ها هنگامی که شناخت کافی نسبت به مسئله‌ای داشته باشند و ریشه‌ها و زیربنای آن را به خوبی بشناسند، با اشتیاق بیشتری آن را می‌پذیرند؛ به‌ویژه اگر آن مسئله جنبه شرعی و دینی داشته باشد. علت گریز بسیاری از انسان‌ها از احکام دینی، این است که گمان می‌کنند دین با نیازهای طبیعی انسان مخالف است و می‌خواهد آن‌ها را از زندگی طبیعی‌شان جدا کند. این طرز تفکر درباره حجاب و عفاف نیز مشهود است.

یکی از روش‌های آموزش و آگاهی‌بخشی، زبان قصه یا داستان‌سرایی است که دارای جاذبه و نفوذ ویژه‌ای است و از طریق آن می‌توان حقایق و واقعیات زندگی را به زیبایی تام ترسیم کرد و اثر آن را در افراد مشاهده نمود. تأثیرگذاری قصه و داستان،

۱. یوسف غلامی، *مبلغان و پدیده کم‌حجابی*، ص ۳۳.

۲. همان.

غیرمستقیم و نادیدنی است. قصه به طور غیرمستقیم راه را نشان می‌دهد و هدایت می‌کند، عبرت می‌دهد، موعظه می‌کند، تشویق می‌نماید، می‌ترساند و امیدوار می‌کند. «شنیدن قصه، از کارهای مورد علاقه کودکان و نوجوانان است. آن‌ها با هیجان زیاد به داستان گوش می‌دهند و خود را در اختیار قصه‌گو قرار می‌دهند و تأثیر لازم را از او می‌پذیرند. قصه نه فقط پیام‌های مفیدی برای کودک دارد؛ بلکه اگر جذاب و مناسب طراحی و بیان شود، کودک و نوجوان می‌کوشد خود را با شخصیت‌های آن قصه همانند سازد»^۱.

۳. الگوآفرینی و معرفی الگوهای مناسب

یکی از شیوه‌های عینی و کاربردی تعلیم و تربیت، الگوآفرینی است که بر جان و دل متریبان می‌نشیند. قرآن کریم در برخی آیات، اشخاصی را به عنوان اسوه و الگو معرفی کرده و به پیروی از آنان دستور داده است؛ چنانکه فرموده است: «لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِمَنْ كَانَ يَرْجُو اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا»^۲ قطعاً برای شما در اقتدا به رسول‌خدا سرمشقی نیکوست، برای آن شخصی که به خدا و روز بازپسین امید دارد و خدا را فراوان یاد می‌کند».

تربیت ابتدایی انسان به طور طبیعی با روش الگویی شکل می‌گیرد. کودک در چند سال نخست زندگی، همه کارهایش را از الگوهای پیرامون خود که در درجه اول پدر و مادرش هستند، الگوبرداری و با تقلید از آنان رشد می‌کند و ساختار تربیتی‌اش شکل می‌گیرد. از این رو روش الگویی در سازمان دادن شخصیت و رفتار کودک، نقش بسزایی دارد. تلقی کودکان از والدین در سال‌های نخست کودکی، به نقش الگویی آنان در جهت مثبت یا منفی دامن می‌زند؛ زیرا کودکان در این ایام همه چیز خود را از والدین و وابسته به ایشان می‌دانند. اگر والدین بکوشند نمونه رفتار و کردار مطلوب و سازنده را در معرض مشاهده فرزند خود قرار دهند و اسوه‌سازی کنند؛ می‌توانند شخصیت و موقعیت اجتماعی او را دگرگون کنند و او را تربیت نمایند. دعوت عملی به ارزش‌ها از جمله حجاب، به مراتب از دعوت لسانی موثرتر

۱. جمعی از نویسندگان، مجموعه مقالات نماز و خانواده، ج ۱، ص ۲۴۹.

۲. احزاب: ۲۱.

است؛ چنانکه امام صادق علیه السلام فرموده است: «كُونُوا دُعَاةَ لِلنَّاسِ بِغَيْرِ اَلْسِنَتِكُمْ؛^۱ مردم را با رفتار خود نه با زبان، به اسلام دعوت نمایید».

چشم و گوش کودکان و نوجوانان، همچون آینه‌ای است که رفتارهای والدین را می‌بینند، می‌شنوند و تقلید می‌کنند. الگوهای عملی ارائه شده توسط خانواده مانند نحوه پوشش و حجاب مادر یا پدر و نوع روابط عقیفانه آن‌ها، تأثیر عمیقی بر رفتار کودکان و نوجوانان دارد. در واقع پدر و مادر با ارائه اعمال و رفتار مناسب و به شکل غیرکلامی، ارزش‌ها و هنجارهای سالم را در شخصیت کودک نهادینه می‌کنند. از این رو شایسته است در اصلاح رفتار و اخلاق خود بکوشند؛ زیرا اخلاق و رفتار آن‌ها، الگوی رفتار فرزندان است؛ چنانکه امام کاظم علیه السلام فرموده است: «يُحْفَظُ الْأَطْفَالَ بِصَلَاحِ آبَائِهِمْ؛^۲ رفتار کودکان در اثر خوبی‌های رفتار والدین حفظ می‌شود».

توجه به این نکته ضروری است که مادر نباید تنها در پوشش ظاهری الگوی فرزندش باشد و از مسائل دیگر غافل بماند؛ زیرا در این صورت فرایند الگوسازی به مشکل برخورد می‌کند. چه بسیار مادران محجبه‌ای که نتوانسته‌اند دختر خود را به استفاده از حجاب برتر مجاب کنند؛ زیرا میان حرف و عمل برخی والدین هماهنگی وجود ندارد. به عبارت دیگر مادر چادری از ایمان و حیا و عفاف سخن می‌گوید و یا حجاب کامل را رعایت می‌کند، اما در حوزه‌های دیگر اخلاقی و رفتاری مانند ادب، تواضع، نوع‌دوستی و مهرورزی و ... ضعیف عمل می‌کند. این اتفاق موجب می‌شود دختر جوان و به بلوغ رسیده، از حجاب فاصله بگیرد. چه بسیار خانواده‌هایی که والدین، فرزندان را به داشتن حجاب تشویق می‌کنند، اما خود شئونات را در میهمانی‌ها یا مجالس عروسی رعایت نمی‌کنند. در این حالت است که فرزندان با دوگانگی روبه‌رو می‌شوند و نمی‌توانند آن در ذهن‌شان حل کنند و در بزرگسالی دچار تعارض می‌شوند.

یکی از گروه‌های مؤثر و تأثیرگذار بر آشناسازی فرد با معنا و مفهوم حجاب، گروه‌های همسالان است. گروه کودکان، همبازی‌ها، دوستان و رفقا، همکاران و ... جزء گروه‌های همسالان به شمار می‌آیند. تأثیر گروه‌های همسالان بر نوجوانان، از

۱. محمد بن یعقوب کلینی، *الکافی*، ج ۲، ص ۷۸.

۲. محمد باقر مجلسی، *بحارالأنوار*، ج ۶۸، ص ۲۳۶.

سنین ۱۳ تا ۱۴ سال شروع می‌شود. این مرحله از سن و سال نقطه عطفی در حوزه زندگی شخص به شمار می‌آید. والدین باید بر دوست‌یابی فرزندان خود نیز نظارت کنند تا نوع دوست‌یابی فرزندان گزینشی باشد؛ زیرا بچه‌ها از همسالان خود الگو می‌گیرند.

۴. مهر و محبت والدین به دختر

نگرش مثبت فرزندان به مذهب و امور دینی از جمله حجاب، ریشه در مهرورزی و محبت والدین دارد. آنان می‌توانند محیطی آکنده از مهر و محبت بر پا کنند و در ذهن کودک تجربه خوشایندی از عفاف و حجاب ایجاد نمایند. محبت و مهرورزی، نیروی عظیم و کارسازی در روش تربیتی است؛ چنانکه سعدی گفته است: به نرمی ز دشمن توان کرد دوست / چو با دوست سختی کنی، دشمن اوست / چو سندان کسی سخت رویی نکرد / که خایسک تأدیب بر سر نخورد / به گفتن درشتی مکن با امیر / چو بینی که سختی کند، سست گیر^۱

دختران به دلیل برخورداری از عنصر عاطفه، به ارتباط تنگاتنگ و سرشار از محبت پدران خود نیازمندند. بسیاری از بدحجابی‌های دختران امروز جامعه، به علت کمبود محبتی است که آنان از سوی پدران خود احساس می‌کنند. این در حالی است که اسلام ناب محمدی درباره محبت کردن به دختران سفارش بسیاری کرده است. پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله حتی در هدیه دادن نیز دختران بر پسران مقدم می‌کرد و می‌فرمود:

مَنْ دَخَلَ السُّوقَ فَاشْتَرَى تُحْفَةً فَحَمَلَهَا إِلَى عِيَالِهِ، كَانَ كَحَامِلِ صَدَقَةٍ إِلَى قَوْمٍ مَحَاوِيحٍ -
وَلْيَبْدَأَ بِالْإِنَاثِ قَبْلَ الذُّكُورِ، فَإِنَّهُ مَنْ فَرَّحَ انْثَى فَكَأَنَّمَا أَعْتَقَ رَقَبَةً مِنْ وُلْدِ إِسْمَاعِيلَ؛^۲ هر
کسی به بازار رود و تحفه‌ای بخرد و آن را برای خانواده‌اش ببرد، همانند حمل‌کننده
صدقه به سوی نیازمندان است و باید دختران را در دادن هدایا بر پسران مقدم بدارد؛
زیرا هر کس دخترش را خوشحال کند، مانند آن است که برده‌ای از نسل حضرت
اسماعیل را آزاد ساخته است.

۱. مصلح بن عبدالله سعدی، بوستان سعدی، باب ۴.

۲. محمد بن علی صدوق، ثواب الأعمال و عقاب الأعمال ص ۲۰۱.

۵. تشویق

یکی از شیوه‌های آموزش حجاب و عفاف، بهره‌گیری از مهارت تشویق بر اساس آگاهی و تصمیم به موقع است. روش اصلی تعلیم و تربیت اسلامی، تشویق است؛ زیرا اساس تربیت بر سهولت، محبت و ملایمت است. مقصود از تشویق، پاسخ مثبت در برابر رفتار مطلوب فرزند است. این پاسخگویی ممکن است با شیوه‌های متنوع به صورت ستایش، ابراز مهرورزی، واگذاری مسئولیت مناسب به متری، وعده پاداش و ... جلوه‌گر شود. تشویق موجب می‌شود کودک یا نوجوان از کار خود احساس لذت و از خود احساس رضایت کند و نتیجه این چرخه، تکرار رفتار است. بهترین سن تشویق به حجاب، از سنین پایین قبل از سن بلوغ شروع می‌شود. والدین باید روحیات و ویژگی‌های سن نوجوانی را در نظر بگیرند و سپس با راهنمایی و تشویق فرزندان به حجاب یا نهی آن‌ها از بدحجابی مبادرت ورزند. اگر نوجوان در محیط خانواده که اصلی‌ترین محیط زندگی و رشد اوست، مورد توجه و محبت اعضای خانواده باشد و از طریق تشویق اطرافیان احساس ارزشمندی نماید؛ هیچ‌گاه خود را در اجتماع برای جلب توجه دیگران به نمایش نمی‌گذارد.

۶. عادت‌بخشی

یکی از شیوه‌های آموزش حجاب، عادت‌بخشی کودکان و نوجوانان به این امر مهم است تا در پرتو انجام و تکرار، عمل به عادت تبدیل شود و آن‌گاه این عادات با آگاهی و شناخت همراه گردد. عمق بخشیدن و درونی کردن آموزه‌های دینی و ملکه کردن فضایل در کودکان و نوجوانان، نیازمند بهره‌گیری از شیوه عادت‌بخشی با تکنیک‌ها و مهارت رفتاری و گفتاری است. متأسفانه برخی معتقدند کودک باید بعد از رسیدن به سن تکلیف حجابش را انتخاب کند و زمانی تصمیم می‌گیرند کودک خود را با حجاب آشنا کنند که دیگر دیر شده است؛ این در حالی است که پیش از آنکه کودک به مدرسه رود، برایش دفتر و قلم و وسایل نقاشی تهیه و آن‌ها را به این کار تشویق می‌کنند. «والدین بدانند پیش از سن تکلیف می‌بایست بسترهای لازم در زمینه مفاهیم دینی - ارزشی چون حجاب را برای بچه‌ها فراهم کنند. اغلب کسانی که در سنین بالاتر وظایف عبادی خود را انجام نمی‌دهند، به مبانی دینی بی‌اعتقاد

نیستند؛ بلکه در گذشته ورزیدگی و آمادگی لازم را به دست نیاورده‌اند.^۱ عادت‌بخشی، الگوسازی و شیرین‌سازی حجاب و عفاف برای کودکان و نوجوانان، باید از سنین کودکی و نوجوانی شروع شود و نباید آن را به بعد از سن تکلیف موکول نمود.^۲

فهرست منابع

کتاب

۱. تمیمی آمدی، عبدالواحد بن محمد، *غررالحکم و دررالکلم*، چاپ دوم، قم: دارالکتاب اسلامی، ۱۴۱۰ق.
۲. جمعی از نویسندگان، *مجموعه مقالات نماز و خانواده*، چاپ دوم، [بی‌جا]: انجمن اولیاء و مربیان، ۱۳۸۷ش.
۳. جمعی از نویسندگان، *مقالات کنگره اسلام و زن*، چاپ دوم، قم: سازمان تبلیغات اسلامی، ۱۳۶۸ش.
۴. سادات، محمدعلی، *رفتار والدین با فرزندان*، چاپ سیزدهم، [بی‌جا]: انجمن اولیاء و مربیان، ۱۳۹۰ش.
۵. سعدی، مصلح بن عبدالله، *بوستان سعدی شیرازی*، چاپ سیزدهم، تهران: خوارزمی، ۱۳۹۹ش.
۶. شریف الرضی، محمد بن حسین، *نهج البلاغه*، تصحیح صبحی صالح، قم: مرکز البحوث الاسلامیه، ۱۳۷۴ش.
۷. صدوق، محمد بن علی، *ثواب الأعمال و عقاب الأعمال*، چاپ دوم، قم: دار الشریف الرضی، ۱۴۰۶ق.
۸. کلینی، محمد بن یعقوب، *الکافی*، چاپ سوم، بیروت: دارالتعارف، ۱۴۰۱ق.
۹. مجلسی، محمدباقر، *بحار الانوار*، بیروت: داراحیاء التراث العربی، ۱۴۰۳ق.

نشریات

۱. علاءالدین، سید محمدرضا، «شیوه‌های مؤثر برای نهادینه کردن حجاب و عفاف

---

۱. محمد علی سادات، *رفتار والدین با فرزندان*، ص ۸۰.

۲. سید محمدرضا علاءالدین، «شیوه‌های مؤثر برای نهادینه کردن حجاب و عفاف در کودکان و نوجوانان از منظر قرآن و روایات»، فصلنامه قرآنی کوثر، ص ۱۲۵.

- در کودکان و نوجوانان از منظر قرآن و روایات»، فصلنامه قرآنی کوثر، ش ۳۷، زمستان ۱۳۸۹، ص ۱۴۲ - ۱۲۳.
۲. غلامی، یوسف، مبلغان و پدیده کم‌حجابی، مجله مبلغان، ش ۱۹، شهریور ۱۳۸۰، ص ۱۰۳ - ۹۹